

УДК 316.42

З-46

Віктор ЗДОРОВЕНКО

СУЧАСНА ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНА ФАНТАСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМІСТЮ

У статті аналізується мистецький потенціал жанру військово-історичної фантастики у доланні сформованої у пострадянському світі стійкої психологічної травми, спровокованої руйнуванням історичної пам'яті ідеократичного суспільства. Доводиться, що військово-історична фантастика є дієвим інструментом мистецької розбудови нових уявних реальностей для цілеспрямованого формування в суспільній свідомості бажаного контексту альтернативної історії.

Ключові слова: альтернативний контекст історії, військово-історична фантастика, історична пам'ять, електронна культура, психоісторія, художньо-естетична віртуалістика, хронокорекція.

Постановка проблеми. Процес національно-культурного відродження, як запорука збереження етнонаціонального кореня культури певного суспільства, актуалізує значення історичної пам'яті, завдяки якій задається спадкоємність цілей-смислів-мрій в життєдіяльності низки поколінь. Питання історичної пам'яті тим більш актуальне, що глобалізація дедалі відчутніше упосліджує ідеальне, духовне начало як структуроутворювальний принцип у житті народу, на користь тотальної комерціалізації життя людей та їх емоційної стандартизації.

Зі зміною антропологічної моделі життєустрою, заснованому на ідеї соціальної рівності людей на мальтузіанське уявлення про домінування і нерівність у суспільстві, як природний закон життя,

відбувається докорінна зміна критеріїв у виборі життєустрою. Ця зміна не може відбутися без руйнування історичної пам'яті ідеократичного суспільства. Тому що саме вона сформувала культурне ядро цивілізації, опертої, за влучним зауваженням С.Г. Кара-Мурзи, на вітальні принципи солідарності і не здирництва. Попередньому суспільному ладу, історичний поступ якого здійснювався у напрямі скорочення масових негараздів і випробувань, як альтернативу пропонується образ життя на засадах гедонізму і заохоченні потреб безкінечного споживання.

Оскільки така якісна зміна змісту життєустрою суперечила історичній пам'яті не лише активної частини ідеократичного суспільства, але й багатьох народів загалом, тому суттєві зусилля ідеологи розбудови ліберального суспільства зосереджують на боротьбу з нею. «Були спаплюжені, висміяні, змішані символи-віхи національної історії. Потім був створений хаос у системі міри, оцінок і навіть часовій послідовності подій, які утворювали історичну картину. Була підірвана здатність суспільства створювати колективну пам'ять навіть щодо недавніх подій – достатньо стало, щоб минуло лише декілька місяців і вони витіснялися, стиралися з пам'яті. Суспільство загалом і кожна людина зокрема втрачали можливість аналізувати минуле і використовувати його уроки для того, щоб визначити свою позицію в конфліктах сьогодення» [4, 334].

Як засвідчує сьогодення пострадянського світу, якісну зміну змісту життєустрою провокують не лише дестабілізуючі фактори у виробничій сфері – розпад матеріально-технічної бази економіки, енергетики, деградація інфраструктури, але й у сфері духовній. Адже занурення у стан перманентної поліфонії соціальних загроз найважливішим системам життєдіяльності, формує у людей відчуття загибелі соборності. Провокується руйнування відчуття причетності до Спільної Справи. Системно нищиться усвідомлення себе органічною частиною цілого, приналежність до якого могла би мобілізувати всі людські ресурси для спротиву кастовій моделі влади, яка використовує, організовану нею ж самою, кризу для задоволення своїх егоїстичних корпоративних інтересів.

Внаслідок зауважених вище процесів постає нагальна потреба долання сформованої у пострадянському суспільстві стійкої психологічної травми. Одним із дієвих інструментів обґрунтування відновлення віри у самозміну людини, її здатність до управління історією і моделювання реальності, в якій створюються принципово нові, креативні технології розвитку, є художня практика, орієнтована на опрацювання теми історичної пам'яті. Адже саме в історії своєї нації ми знаходимо неперевершені зразки подій і вчинків, що вимагали мобілізації всіх ресурсів для гідної відповіді на виклики життя, потрапивши в які прагнули не лише вижити, але й перемогти.

У цьому зв'язку важливого теоретичного значення набуває дослідження особливостей художньої практики, зорієнтованої на активну образну розбудову нових уявних реальностей для цілеспрямованого формування в суспільній свідомості бажаного контексту альтернативної історії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких здійснена характеристика творчого потенціалу сучасного мистецтва щодо образного конструювання подій, які призводять до потрібних авторам змін шляхів розвитку цих подій і, навіть, світу загалом, до так званої «хронокорекції», показує, що осмислення цієї теми зумовлене важливістю значення маніпулятивної функції в сучасній мистецькій практиці. Так, відомий філософ С.Г. Кара-Мурза підкреслює, що для успішної маніпуляції суспільною думкою митець неодмінно повинен розбурхати емоційну сферу. Оскільки через почуття найбільш ефективно створюється необхідна «ланцюгова реакція» – епідемія почуттів, які можна спрямовувати у потрібне русло. Через емоційне «захоплення» аудиторії «маніпулятор залучає, а згодом утримує увагу аудиторії і «приєднує» її – робить прибічником своїх засад (створює враження причетності до одного і того ж «ми»))» [4, 138].

На важливу роль у створенні сучасним мистецтвом віртуальної реальності, в яку занурюється реципієнт, звертають увагу В.В. Бичков і Н.Б. Маньковська. Вони відзначають, що завдяки новітнім арт-практикам створюється художня свідомість новітнього типу. «Під потужним впливом НТП починають змінюватися менталітет, психо-

логія сприйняття, склад мислення, ідеологія, система світорозуміння людини» [2, 62].

Досліджуючи соціально-філософський ракурс електронної культури, Л.В. Баєва відзначає, що «віртуальна культура стає не лише посередником між людиною і світом, але й самою реальністю, що змінює свідомість, сприйняття реальності, сутність людини» [1, 75].

Філософи все частіше змушені прояснювати сутність і специфіку цієї «третьої природи», створеної сучасною людиною. Так, онтологічні, соціальні, естетичні, антропо-аксіологічні аспекти світу віртуальних феноменів, як своєрідного синтезу світу свідомості і високих інформаційних технологій, аналізують К. Колин [5], М. Отт і Ф. Поззі [6], С. Чанг [7].

У контексті наведених зауважень вважаємо доцільним у нашій статті охарактеризувати основні приклади поєднання можливостей мистецтва із майстерністю прикладної психоісторії в зображенні перехресних взаємодій минулого і майбутнього. Показати, як через вміщення багатства подій подальшого перебігу історії, створюється здатна для саморозвитку матриця, яка покликана здійснити зміну – морфінг плинної реальності.

Мета статті – характеристика жанру військово-історичної фантастики як інструменту маніпуляції свідомістю.

Беручи до уваги, що структура існування завжди включає у себе зв'язки між минулим, дійсним і майбутнім, а також те, що майбутнє завжди живе в минулому, художники, які опрацьовують проблеми історичної пам'яті, зовсім не випадково звертаються до теми війни. Адже спогади про цей звитяжний час вияву мужності, героїзму і самопожертви, завдяки яким була здобута велика Перемога над смертельно небезпечним ворогом – німецьким нацизмом та його союзниками, залишається найбільш потужним мотиватором консолідації зусиль нащадків покоління переможців для відхилення згубної траєкторії хронічної нестабільності.

Переживаючи страх, ганьбу, приниження і кривавий жах розпаду, колись гармонійно поєднаних між собою різних елементів цивілізаційної системи, люди потребують відчуття причетності до

героїчного досвіду власної історії, в якому перемоги над алгоритмами смерті здобувалися навіть у найбільш критичні моменти.

Суттєву та ефективну роль у терапевтичній реабілітації надламу колективної психіки в пострадянському світі виконує жанр військово-історичної фантастики, який за законами стратегії непрямих дій, використовує комплекс ментальних, емоційних, психологічних ефектів, розрахованих на нівелювання різниці між уявним і реальним світами. Інакше кажучи, виконує функцію маніпуляції свідомістю мас, формуючи альтернативні, бажані авторам контексти історії.

У суспільній свідомості цілеспрямовано формується контекст альтернативної історії, що народжується із перехресного обміну розумами та епохами часів Великої Вітчизняної війни і пострадянського ХХІ ст. У цьому світі одним героям, створеним уявою авторів, судилося воювати в минулому, за півстоліття до свого народження, а іншим – у майбутньому, через багато років після власної смерті. В обох випадках відбувається потужне зміцнення воля і навичок, адже так звані «попаданці» з майбутнього можуть так розпорядитися своїми знаннями історії і бойовим досвідом «інтернаціональних» війн, що це допомагає не лише зберегти безліч життів, але й коригувати сам хід історії, наближаючи Велику Перемогу. А радянський спосіб мислення героїв, які потрапили у ХХІ ст., змушують по-новому оцінити вже забутий нащадками характер його вищого ступеня людської активності: величезне бажання і вміння приносити людям і суспільству максимальну користь.

Здатність діяти на межі людських можливостей і навіть, часто перевищувати їх – це той безцінний екзистенційний досвід, завдяки якому сучасне мистецтво осягає духовну сутність тих, хто переміг гітлерівський нацизм. Осягнення морального світу людини на війні, і під час війни, людини, нібито і звичайної, але водночас і незвичайної у своїй стійкості, надійності, переконаності – все це передумови долання поразки, завданої саме в духовній сфері, в суспільній свідомості, яка зреклася під час «перебудови» від життєустрою на принципах рівності і соціальної справедливості на користь культу сильних.

На цьому полі творчості помітні доробки О. Таругіна, Ю. Валіна, А. Велічко, Р. Злотнікова, А. Івакіна, К. Мамонтова, Р. Юрова, А. Рібакова, Ю. Корчевського, В. Храмова, В. Мельнюшкіна, Г. Есса, М. Шейко, А. Шевцова. Автори пов'язують художні тексти з ланцюжками історичних асоціацій, спогадами і фактами. І збагачений, пропущений через художню свідомість текст перетворюється на думки і образи, здатні силою уяви змінювати долі людей, цілих народів і самої історії.

Інноваційність їхньої творчості полягає у тому, що створені ними образи стають конструктивним матеріалом перебудови подій, ще раз перетворюють міф на силу, яка творить реальність. Створюючи міф, ці майстри художнього слова змінюють свідомість своїх читачів, тому згодом ця змінена свідомість стає підготовленою для перетворення дійсного світу. Так письменники створюють успішний досвід образної розбудови нових реальностей, стаючи активними конструкторами історії, які втілюють свої плани в дійсність. При цьому перехід від однієї реальності до іншої відбувається із врахуванням такої її наявності, при якій реальність постає чимось на зразок матеріалу, з яким працює майстер. Багаторівневі структурні елементи суспільства для митців тут є своєрідними пазлами для вибудовування одвічних комбінацій. Вони образно конструюють ряд подій, які ведуть до потрібних авторам змін шляхів розвитку цих подій і навіть світу загалом.

У контексті наведених зауважень доцільно охарактеризувати основні приклади цього натхненного способу поєднання можливостей мистецтва і майстерності прикладної психоісторії в зображенні перехресних взаємодій минулого і майбутнього, через вміщення багатства і поліваріантності подій подальшого перебігу історії, для створення здатної до саморозвитку матриці, яка покликана здійснити зміну – морфінг плинної реальності.

Так, у романі Ю. Валіна «Вийти з бою. Контрудар із майбутнього» співробітники ГРУ МО РФ займаються суто науковою діяльністю, орієнтованою на відпрацювання у паралельних світах методів «коригування історії» із тим, щоб здійснювати із майбут-

нього контрудари, які руйнують плани Вермахту і відвертають Велику Вітчизняну катастрофу, ламають розгромний перебіг військових дій 1941 р. Для реалізації важко здійснюваних проєктів потрібні зв'язкові між минулим і дійсним часом. А причини, через які вони згідні ризикнути своїм здоров'ям і життям для виконання незвичних доручень, – не меркантильні, а ціннісні. Тому звертаються співробітники ГРУ не просто до людей, які отримали вишкіл спецназу, а до правнуків тих, хто воював і загинув у 1941 р. Комплекс героїчного минулого – найпотужніша мотивація причетності до нього для нащадків.

Опрацьована методика «ефекту кальки» дає змогу «виправлене минуле викласти в іншій площині. Жодного парадоксу минулого не існує. Змінюється інший світ. Туди можна зазирнути в гості, помилуватися на результати корекції, але той світ так і залишається іншою реальністю <...> Тобто, шанс врятувати прадіда від смерті мізерний. Скоригована реальність і сучасність часто накладаються одна на одну. Масштаби і результати цих перетинів настільки мізерні, що їх не варто брати до уваги. З іншого боку, якщо ми можемо допомогти «тій» Росії, хіба варто від цього відмовлятися? Коли-небудь позитивні результати долинуть і до нас» [3, 26].

Кандидати у зв'язкові групи «К» ГРУ МО РФ для вояжів у «кальку» є носіями інформації, яка для коригування перебігу військових подій у червні 1941 р. важить більше, ніж вогнева потужність повноцінного, забезпеченого штатним особовим складом стрілецького полку. Адже завдяки їм особовий склад тактично діє всупереч догмам Військового Статуту РККА, а тому підготовлений до бойових зіткнень набагато краще, ніж звичайні військові частини. Зокрема, вчасно уникає ударів авіації, артобстрілів, не залишає нічого цінного ні в казармах, ні в ангарах. Знаючи дійсний перебіг наступальних дій супротивника, випереджає його превентивними ударами, які дають можливість виграти дорогоцінний час для організації ефективного контрнаступу і зриву ворожих задумів.

Упроваджені до 1941 р. офіцери відділу «К» повинні мережити витончені віяла тактичних комбінацій для організації злагодженої

взаємодії бойових підрозділів. Їхня ефективна діяльність не повинна викликати підозри на тлі загального хаосу. А це вкрай складно, адже завдяки їх діям керовані ними підрозділи в червні 1941 р. зберігають неушкодженими техніку, пальне і зброю, які готові для здійснення маршу на визначені наказом позиції. Пильні помічники начальника оперативного відділу корпусу хоча й дивуються таким дивовижним здібностям цих командирів, але поки що їм вірять. І кадрові війська радянських ударних механізованих корпусів все ще переконані у своїх силах. Жодної паніки.

Хоча відділу «К» не вдається повністю відвернути руйнівні наслідки наказів Ставки і штабу фронту, які катастрофічно запізнюються, але він виводить військові частини до визначеного місця зосередження для контрудару.

«Калька» починає свій вплив. Ризикована гра у фальшиві, проте дуже подібні на справжні директиви і накази, входить у вирішальну стадію. Під командуванням агента «К» зосереджується сила військових підрозділів (танкових, зенітно-артилерійських, мотострілецьких, автотранспортних), здатна зненацька знищити заслін німецьких дивізій, прорвати об'єднаними силами їхню оборону, вийти до тилу 17-ї німецької армії з напрямом удару на стик Рава-Руського та Перемишльського укріплених районів і здійснити триумфальний кидок на Люблін, який зламає плани Вермахту на блицкриг у перебігу всієї східної кампанії.

З 12 офіцерів відділу «К» додому повернулися лише 2. Але за різними оцінками, його діяльність зуміла зберегти від 800 тисяч, до 1,5 мільйона життів.

Головний герой – агент відділу «К» Катрін, діючи в «минулому» часі, поєднує його із сучасним світом. Перипетії військових і особистих колізій, драми окремих доль і цілих народів – все це їй доведеться пережити і витримати, подолати спокуси катапультиватися із неможливих для нормальної психіки жорстоких умов війни. Щоразу виконуючи завдання, чи то в перші місяці війни в Київському особливому військовому окрузі, чи на Кримському узбережжі, у взятому в облогу Севастополі – наскрізним є лейт-

мотив совісті і обов'язку, патріотизму і солідарності. Ці чесноти спонукають агента-контрактника відділу «К» МО РФ докладати надзусиль для створення передумов у спасінні децимі бійців із приреченої загинути на Херсонському півострові тридцятитисячної армії. Стрибаючи не у свій час, для коригування подій плінної форс-мажорної реальності війни, щоразу герой після виконання завдання переживає дилему: залишитися у вирі подій минулого для спасіння групи бійців і конкретної ситуації, чи зважати на наказ, який вимагає безумовного виконання як «першого» варіанту, так і розрахованих за «калькою» його модифікацій. На війні пережитий день бою вартує незліченної кількості звичайних днів. Людські взаємини, випробувані цими умовами, також мають свою, особливу цінність. «Попаданець» стрибає не у свій час, проте виходить з нього із гнітючим відчуттям того, що доводиться саме своїх покидати напризволяще в неймовірно жорстоких умовах війни. Тому, нехтуючи законами категоричної конспірології, які вуалюють участь агента в подіях минулого часу, перш ніж неймовірним зусиллям підсвідомості кинути себе у Стрибок для переходу в сучасність, він підбадьорює бійців, які залишаються в реальній війні, розповіддю про переможний травень 1945 р.

«Попаданці», силою уяви авторів перенесені із сучасності на Велику Вітчизняну, воюють не лише на землі, але й у небі. Так, за сюжетами романів Р.А. Юрова «“МіГ”-перехоплювач. Чужі крила» і «“Як”-винищувач. Чужа доля» нашим сучасникам доводиться освоювати висотний винищувач “МіГ-3”, якому в його класі немає рівних. Проте через катастрофічні для авіації наслідки перших днів війни, доводиться терміново компенсувати лакуни, що виникли в штурмовій авіації. Попри абсолютну непристосованість до цих завдань, зусиллями «сталінських соколів» аси Люфтваффе отримують гідну відсіч у палаючому небі Великої Вітчизняної. Досвід наших сучасників дозволяє ставити на крило молодих необстріляних пілотів і докорінно змінювати статус-кво в повітряних боях.

За змістом роману О.В. Таругіна «Танкісти: Перезавантаження. “Бували ще гірші часи...”», ветеран афганської війни Дмитро Заха-

ров, «підсідає» на мережову гру нового покоління «Велика Вітчизняна війна: танкові битви». Це на певний час допомагає йому позбутися кошмарних спогадів про афганську війну і перенестися на іншу, з ефектом неймовірного реалістичного занурення у події сімдесятилітньої давнини. Унаслідок випадкового збою серверу завантаження особистих баз даних, не відбулася штатна асоціація його психоматриці з розумом реципієнта і утворився своєрідний зворотний ефект. Тобто Дмитро Захаров залишився у 1943 р., а розум реципієнта перенісся у наш час. А тому Захарову належить діяти не в умовах реалістичних симуляторів, змодельованих двоїчним кодом на ігровому полі комп'ютерними програмістами, а саме в минулому. А танкіст Великої Вітчизняної – Василь Краснов, опиняється у сучасній РФ. І йому судилося організувати свій двобій з реаліями жорстокої метаморфози пострадянського суспільства. Ця тема розвинута автором у таких романах циклу «Танкісти» як: «Кров танкістів. “Перехресна війна”. Від Прохоровки до Афгану», «Операція “Танк часу”», «Якщо вчора війна...», «Танконебезпечний напрям. “Броня міцна!”»

Важливо відзначити, що такого роду мейнстрим в художній свідомості новітнього типу забезпечується досягненнями техногенної цивілізації, та її впливом на виникнення віртуальної реальності як феномена сучасного мистецтва.

Розробники теорії художньо-естетичної віртуалістики В.В. Бичков і Н.Б. Маньковська для характеристики цього явища, послуговуються поняттям «естетичної віртуальної реальності». Вважається, що естетичною віртуальною реальністю «можна назвати ту спеціально створену за особливими законами частину віртуальної реальності, в якій реалізується власне віртуальний естетичний досвід. Головна його відмінність від традиційного полягає у тому, що тут реципієнт має справу із мережевою віртуальною реальністю, тобто із певною психоелектронною реальністю, яку він сприймає за посередництва цілої системи електронних і сенсорних датчиків та має можливість сам впливати на неї за допомогою іншої електронної системи управління. Отже, мінімум три суттєві фактори

відрізняють віртуальний естетичний досвід від класичного:

1. Наявність принципово нової, раніше ніколи не існуючої реальності – віртуальної, до якої потрапляє реципієнт, тобто штучно створеного кіберпростору мережі, де можуть міститися мережеві естетичні об'єкти чи ситуації для виникнення такого досвіду; використовуючи його технологічний потенціал, можна створювати арт-об'єкти і арт-ситуації нового типу.
2. Техногенна опосередкованість естетичного досвіду, тобто наявність сенсорно-електронних посередників (датчиків, комп'ютерного обладнання, програмного забезпечення, системи управління і маніпулювання мережевими ресурсами тощо) між реципієнтом і кіберпростором (своєрідним об'єктом) на відміну від безпосереднього конкретно-чуттєвого сприйняття естетичного об'єкта реципієнтом у класичному естетичному досвіді.
3. Інтерактивність віртуального естетичного досвіду – взаємна активність мережевого естетичного об'єкта і реципієнта, який за власним бажанням може втручатися в естетичний об'єкт або до його контексту, змінювати їх на свій розсуд, тобто бути у повному сенсі слова співавтором і автором віртуального арт-світу. І водночас, net-реципієнт (назвемо його умовно арт-гейменром) і сам автор цього net-арт-проекту можуть, зі свого боку (зі свого комп'ютера), активно взаємодіяти» [2, 67 – 68].

Уявою Г. Есса, у створених ним романах «Вогняний шар. Книга перша» і «Вогняний шар. Книга друга», четвірка юнаків, під час переїзду з Москви до Петербурга, потрапляє в іншу реальність, сучасну блокадному Ленінграду. Переживаючи разом із ленінградцями блокадне лихоліття, вони беруть участь у тривалій героїчній обороні міста, вражаючи своїми здібностями співвітчизників, які на межі людських зусиль здійснюють відсіч ворогу.

Суголосною цій темі є книга О. Шевцова «Ми з майбутнього. Чорні слідопити». Він опрацьовує актуальну тему духовної спадкоємності поколінь, без якої неможлива ні культурна самоідентифікація, ні позитивна динаміка розвитку суспільства. Автор переносить чорних слідопитів, які копирсаються на місцях, де велися кровопролитні бої в пошуках трофеїв, на які існує великий попит

на «чорному ринку», у воєнне минуле, що вирувало в цих місцях сімдесят років тому. Тепер їм самим доводиться зазирати смерті в очі, ходити в розвідку, здійснювати подвиги, усвідомлювати і відчувати справжні цінності життя, осмислювати своє місце в ньому і власну відповідальність за майбутнє сучасного світу – нестабільного, небезпечного, конфліктного.

Висновки. Узагальнюючи викладений нами досвід здобутків жанру сучасної військово-історичної фантастики, можна зробити висновок, що в постіндустріальному світі людина належить не лише матеріальному світу, але й світу інформації. Більше того, у світі, де людина вже впливає на світ інформації та ідей, а через нього осягає глибинне смислове поле, яке визначає структури світоладу, роль мистецтва в осягненні адекватних образів вираження і зображення смислового континууму, в якому існує так би мовити «голос неба», зростає на порядок. Це ексклюзивна якість сучасного мистецтва. Нічого подібного не існує в досвіді попередньої художньої практики. Тобто, пізнавальний потенціал означеного жанру мистецтва наділений свободою і здатністю привносити у світ нові образи буття, а отже, і здатністю впливати на світ ідей, який впливає і на рух багатоманітної матерії.

Для подальшого аналізу мистецтва як способу освоєння дійсності, мета якого – розкриття естетично-вартісної сторони явищ дійсності, де об'єктивується художня ідея як естетичне переживання світу, дане через самовираження, що і становить саму суть мистецтва, перспективними вважаємо дослідження проєктивних детермінант, над якими працює сучасне мистецтво.

Література

1. Баева Л.В. Электронная культура: опыт философского анализа / Л.В. Баева // Вопросы философии. – № 5. – 2013. – С. 75 – 83.
2. Бычков В.В., Маньковская Н.Б. Искусство техногенной цивилизации в зеркале эстетики / В.В. Бычков, Н.Б. Маньковская // Вопросы философии. – № 4. – 2011. – С. 62 – 72.
3. Валин Ю. Выйти из боя. Контрудар из будущего / Юрий Валин. – М. : Эксмо : Яуза, 2013. – 384 с. – (Военно-историческая фантастика).
4. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием/ С. Кара-Мурза. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 832 с. – (Серия «История России. Современный взгляд»).

5. Колин К.К. Информационная культура и качество жизни в информационном обществе [Электронный ресурс] / К.К. Колин. – Режим доступа : <http://www.metodist.Ibs.ru/lections/10files/4.doc> (25.05.2012).

6. Ott M., & Pozzi F. Towards a new era for Cultural Heritage Education: Discussing the role of ICT / M. Ott, F. Pozzi // *Computers in Human Behavior* 27. – 2011. – P. 1365 – 1371.

7. Chang C.L. The effect of an information ethics course on the information ethics values of students – A Chinese guanxi culture perspective / C.L. Chang // *Computers in Human Behavior* 27. – 2011. – P. 2028 – 2038.

Здоровенко Виктор. Современная военно-историческая фантастика как инструмент манипуляции сознанием. В статье исследуется художественный потенциал жанра военно-исторической фантастики в преодолении сформированной в постсоветском мире устойчивой психологической травмы, спровоцированной разрушением исторической памяти идеократического общества. Доказывается, что военно-историческая фантастика является действенным инструментом художественного создания новых иллюзорных реальностей для целенаправленного формирования в общественном сознании желательного контекста альтернативной истории.

Ключевые слова: альтернативный контекст истории, военно-историческая фантастика, электронная культура, психоистория, художественно-эстетическая виртуалистика, хронокоррекция.

Zdorovenko Viktor. Modern Military Historical Fiction as a Means of Mind Manipulation. The article analyzes the artistic potential of military-historical fiction genre while dealing with post-Soviet stable psychological trauma caused by the destruction of ideocratic society historical memory. Military-historical fiction is proved to be an effective means for new artistic imaginary realities development for purposeful formation of the desired context of alternative history in the public consciousness.

Key words: alternative context of history, military-historical fiction, historical memory, e-culture, psychohistory, artistic and aesthetic virtuality, correction of chronology.